

OPĆE NAPOMENE O METODOLOGIJI OBRAZOVANJA ZA LJUDSKA PRAVA

Obrazovanje za ljudska prava učenje je koje razvija znanje, vještine i vrijednosti ljudskih prava. Ono afirmira odgovornost država i pojedinaca za poštivanje, zaštitu i promicanje ljudskih prava svih ljudi bez obzira na rasu, spol, dob, etničku i nacionalnu pripadnost i uvjerenja.

Aktivnosti razrađene u modulima ovog priručnika pomoći će onima koji uče da razumiju glavna načela ljudskih prava te razvijaju komunikacijske vještine, kreativnost i vještine uvjeravanja, koje su od vitalne važnosti za demokraciju. U aktivnostima se opća borba za pravdu i dostojanstvo stavlja u multikulturni, socioekonomski i povijesni kontekst. Osim toga, u ponuđenim aktivnostima potrebno je angažirati i srce i razum budući da su oni koji uče o ljudskim pravima pozvani da razumiju što ona znače za njih osobno, te ohrabreni da svoje razumijevanje pretvore u promišljeno, nenasilno djelovanje. Na kraju, ali ne i nevažno, aktivnosti imaju cilj istražiti pitanja ljudskih prava u svoj njihovoj složenosti, nepristrano i iz različitih perspektiva, putem različitih obrazovnih praksi. Stoga je krajnji cilj svih aktivnosti pokazati da svatko može nešto promijeniti i doprinijeti os-

tvarenju ljudskih prava, pravde i dostojanstva za sve.

Aktivnosti uključene u priručnik obuhvaćaju razgovore, studije slučaja, igre uloga i alternativno, slobodne aktivnosti. Glavne značajke svake metode date su u daljnjem tekstu zajedno s drugim korisnim savjetima o metodi, što bi trebalo pomoći moderatorima da razviju kreativni i inovacijski pristup kompleksnim problemima predstavljenim u pojedinačnim aktivnostima.

OLUJA IDEJA

Oluja ideja potiče kreativnost i brzo rađanje mnogih ideja. Može se koristiti u nalaženju alternativnih načina rješavanja konkretnih problema, odgovora na pitanja, uvođenju novih tema, izazivanju zainteresiranosti i ispitivanju razine znanja i stavova.

Sesija *oluje ideja* može se odvijati u sljedećim oblicima:

- postavljanjem pitanja, problema ili teme (usmenim i/ili pismenim putem);
- pozivanjem članova grupe da odgovore na što više ideja ili sugestija, najbolje jednom riječju ili kratkim rečenicama;
- bilježenjem odgovora na ploči (imati na umu da su često najkreativniji ili najgori prijedlozi najkorisniji i najzanimljiviji);
- određivanjem prioriteta, analizom ishoda i grupiranjem odgovora.
- Sesije *oluje ideja* dobre su za razbijanje leda i uvođenje u različite teme, a mogu se primijeniti i kao poticaj dijalogu, igri ili aktivnosti.

RASPRAVA

Rasprave potiču razmišljanje, analizu i kritičko mišljenje, omogućuju nehijerarhijsko, demokratsko, suradničko učenje te pomažu sudionicima da prihvate i poštuju različitost gledišta i mišljenja. Da bi se razgovor držao teme, možete na početku postaviti nekoliko ključnih pitanja. Što je grupa veća to je vjerojatnije da će neki njeni članovi dominirati, a drugi šutjeti. Zato grupu možete podijeliti na nekoliko manjih kako bi svatko dobio priliku da govori. Po svršetku rasprave usmeno sažmite glavne ideje, a zatim ih i zapišite. Moderatori trebaju jasno imati na umu cilj rasprave te postavljati pitanja koja potiču angažman i analizu.

- Hipotetsko: “Što bi učinio/la, kad bi...?”
- Spekulativno: “Kako možemo riješiti taj problem?”

- Određujuće: “Možeš li nam reći kako će to funkcionirati?”
- Ispitivačko: “Zašto to misliš?”
- Razjašnjavajuće / sumirajuće: “Jesam li u pravu kad kažem da ti misliš...?”

Jedan od načina stvaranja ozračja povjerenja i uzajamnog poštivanja je da sudionici stvore vlastita “pravila rasprave”:

- Tražite da razmisle o nekim načelima rasprave kojih se, po njihovu mišljenju, svi trebaju pridržavati.
- Zapišite sve prijedloge tako da ih svatko može vidjeti, spajajući ih i pojednostavljajući gdje je to potrebno. Ako nitko ne predloži sljedeća pravila, dodajte ona za koja mislite da su apsolutno neophodna:
- Slušajte onoga tko govori.
- Ne mogu istodobno govoriti dvije ili više osoba.
- Dogovorite znak za javljanje kad netko želi nešto reći.
- Izbjegavajte prekidati druge dok govore.
- Ako se s nekim ne slažete, pobrinite se da kritizirajući ideju ne kritizirate i osobu.
- Ne smijte se dok netko govori – osim ako je ispričao šalu.
- Ohrabrite svakoga da sudjeluje.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, umnožite pravila i istaknite ih tako da ih svi mogu vidjeti te dopisati ili unijeti izmjene ako je potrebno.

STUDIJE SLUČAJA

Slučajevi mogu potaknuti analizu, kritičko mišljenje, vještine rješavanja problema i planiranja, kao i suradnju i izgradnju tima. Oni se mogu koristiti i za otvaranje učinkovitih rasprava (npr. kada grupe imaju zadatak raspraviti utvrđena stajališta o nekom pitanju) i usporedbi (npr. različite analize ili rješavanje problema u danom slučaju). Slučaj koji ste izabrali može biti:

- **Stvarni slučaj**, izveden iz prošlih ili aktualnih zbivanja.
- **Izmišljeni ili hipotetički slučaj** koji govori o konkretnom pitanju ili temi radionice. Izmišljene situacije mogu često otvoriti pitanja koja su osjetljiva za neke sredine, a da pritom ne izazovu reakcije o konkretnim pojedincima, organizacijama, društvenim grupama ili geografskim područjima.
- **Slučaj s terena** koji može sudionike navesti da djeluju i reagiraju unutar svojih zajednica.

Igre uloga

U igri uloga sudionici se stavljaju u izmišljene okolnosti. *Facilitatori* mogu ili zadati već razrađenu igru uloga, ili dati tek informaciju o igri i ostaviti sudionicima da je sami razviju. Sudionici u igri se mogu praviti da su netko drugi, ili čak glumiti sebe u novoj situaciji. No potrebno je jasno reći na samom početku da igra ne smije biti suviše duga ili suviše razrađena u detaljima, kako bi je sudionici i gledatelji mogli slijediti. Međutim, pažljivo ispitivanje na kraju igre neophodno je da bi sudionici izvukli paralele između svog iskustva i situacija u stvarnom svijetu. Moderatori moraju biti vrlo osjetljivi na činjenicu da se neki ljudi mogu osjećati neugodno, uznemireno ili čak bespomoćno u zadanim situacijama.

UVOD / ZAGRIJAVANJE

Na početku aktivnosti navedite ljude da se predstave i te uložite napor da se osjećaju dobrodošli. Ako je potrebno, pribjegnite “razbijanju leda”, što je aktivnost koja pomaže sudionicima da saznaju više jedni o drugima i da se osjećaju slobodno u izražavanju.

RAZBIJANJE LEDA

- **Grupna mrtva priroda:** Svatko donese od kuće neki njemu/njoj značajan predmet koji se izloži na početku aktivnosti kao način da predstavi nešto važno o sebi.
- **Vrsta:** Sudionici stanu jedni pored drugih prema visini, godinama, mjesecu rođenja, broju cipela itd.
- **Razgovori:** Svatko formira par s nekim i postavlja toj osobi nekoliko pitanja. Tada svaki partner predstavlja drugog cijelog grupi.
- **I ja, i ja** Jedna osoba kaže svoje ime i počinje govoriti o sebi. Im netko čuje nešto što mu je zajedničko s govornikom, upada u razgovor predstavljajući se i počinje pričati o sebi. Nastavlja se dok se svi u grupi ne predstave na ovaj način.
- **Muzičke stolice:** Postavite stolice u krug i zamolite sudionike da sjednu. Stanite u sredinu i kažite svoje ime i nešto o sebi. Zatim svatko za koga važi to isto može promijeniti stolicu (npr. ja sam i imam dvoje djece; ja sam i mrzim štakore...) Nastojte sebi naći stolicu. Osoba koja ostaje bez stolice predstavlja se i kaže nešto što može biti i zajedničko s nekim drugim (kao u navedenom slučaju).
- **Čvorovi:** Recite svima da stanu u krug leđima okrenuti jedni prema drugima, s

ispruženim rukama. Zatim trebaju hvatati ruke unutar kruga. Nitko ne smije uhvatiti ruku svog susjeda. Tada im recite da razvežu čvor, a pritom ne puste ruke.

Nakon što se sudionici upoznaju, moderatori trebaju naglasiti nekoliko stvari cijeloj grupi kako bi najbolje iskoristili aktivnost:

- Odredite vrijeme za ovu aktivnost i istaknite da vam je namjera poštivati vrijeme sudionika pomoću brzog počinjanja i završavanja. Možete nekoga zamoliti da pazi na vrijeme, naročito pri radu u maloj grupi.
- Objasnite svrhu aktivnosti i zamolite sudionike da iznesu svoja očekivanja: zapišite ih na ploči, zatim pregledajte popis i pošteno ocijenite hoće li sesija ispuniti iznesena očekivanja.
- Pitajte grupu što ne žele i to također zapišite. Ovo predstavlja dobru osnovu za definiranje pravila grupe.
- Zajedno s grupom uspostavite osnovna pravila što će doprinijeti da se stvori ozračje povjerenja i da se unutar grupe komunicira s poštovanjem, povjerenjem i s dobrim rezultatima.

Povratna informacija

Povratna informacija važan je dio aktivnosti. Postoje različiti načini da se ona dobije od sudionika i dade sudionicima. U tu svrhu moderatori moraju sebi postaviti ova pitanja:

- Što sudionici misle o ovoj aktivnosti?
- Je li bila teža, ili lakša nego što su u početku zamišljali?
- Koji su njeni aspekti bili najteži, ili što je bilo najteže predstaviti?
- Jesu li ljudi naučili išta novo o ljudskim pravima?
- Koje su bile razlike, ili sličnosti među grupom/grupama?
- Je li bilo ikakvog bitnog neslaganja glede ideje ljudskih prava? Zašto?

Kod povratne informacije važno je poštivati druge, usredotočiti se na ono što kažu, ili čine i dati obrazloženje za svoj stav.

Nekoliko načina za ostvarenje povratne informacije:

- **Kutija:** Svi sudionici napišu svoje mišljenje o aktivnosti na listu papira kojeg stave u kutiju. Tada svatko uzme po jedan list i pročita ga naglas, a zatim cijela grupa raspravlja o tome.

- **Nastavi, slušam te:** Svaki sudionik ima pet minuta da kaže svoje mišljenje o aktivnosti.
- **Ljudski stroj:** Sudionici načine krug držeći se ruke, a jedna osoba počne govoriti što joj se sviđa, ili ne sviđa. Sljedeća osoba ponavlja ovo mišljenje, slaže se ili ne s njim, a zatim daje mišljenje o nečem drugom.
- **Vremenska prognoza:** Sudionici opisuju kako vide aktivnost kao da daju vremensku prognozu.

ZAVRŠETAK AKTIVNOSTI

Veoma je važno na odgovarajući način završiti aktivnost. Osobito sudionici trebaju imati priliku rezimirati ono što su naučili, pojedinačno, ali i zajedno. Općenito, način zaključivanja aktivnosti ovisi u velikoj mjeri o ciljevima i duhu. Evo nekoliko ideja:

- **Dodavanje lopte:** Sudionici dodaju loptu jedni drugima. Svatko tko uhvati loptu iznese jednu stvar koju je naučio/naučila, ili je može iskoristiti s te sesije.
- **Zajednički sažetak:** Postavite rezimirajuće pitanje (koje današnje napomene ćete pamtit i kao osobito značajne?), ili izjavu koja poziva na razgovor (pokušajte smisliti riječ, ili frazu koja sažima vaše mišljenje). Zamolite sudionike da redom odgovore.
- **Slajdovi:** Moderator fotografira sesiju i sve sudionike. Kao refleksiju o aktivnosti svaki sudionik može dati kratki osvrt na svoj doprinos i na svoje mišljenje prije, tijekom i nakon sesije.

ZAŠTO OBRAZOVANJE ZA LJUDSKA PRAVA? – METODIKA OBRAZOVANJA ZA LJUDSKA PRAVA

Obrazovanje za ljudska prava od temeljne je važnosti za aktivno građanstvo u demokratskom i pluralističkom društvu. Građani moraju imati sposobnost kritičkog mišljenja, moralnog izbora, zauzimanja načelnih stavova o nekom pitanju i osmišljavanja demokratskih akcija. Samo osobe koje razumiju ljudska prava radit će na osiguranju i obrani svojih i tuđih ljudskih prava. Ali za takav angažman potrebna je dobra informiranost. Učinkovito obrazovanje za ljudska prava ima dva osnovna cilja: učenje O ljudskim pravima i učenje ZA ljudska prava. Učenje O ljudskim pravima je uglavnom kognitivno, obuhvaća povijest prava, dokumente i provedbu mehanizama. Obrazovanje ZA ljudska prava znači razumijevanje i prihvaćanje načela jednakosti i dostojanstva te obveze poštivanja i zaštite prava svih ljudi. Ne radi

se toliko o tome što znamo, nego o tome kako se ponašamo.

Ljudska prava su težnja, ali ona se također odnose na svakodnevni život. Ona utjelovljuju nade i ideale većine ljudi, ali im daju i sredstva da ih postignu. Obrazovanje za ljudska prava također sadrži sve te aspekte. Ono postavlja standarde, ali donosi i promjene. Tako obrazovanje za ljudska prava može:

- promijeniti vrijednosti i stavove;
- promijeniti ponašanje;
- dati sredstva za ostvarenje društvene pravde;
- doprinijeti razvoju solidarnosti u mnogim pitanjima, među zajednicama i među državama;
- doprinijeti razvoju znanja i analitičkih vještina;
- ohrabriti participacijsko obrazovanje.

U tom novom području pojavili su se mnogi ciljevi, a sadržaj kojim treba ispuniti te ciljeve predmet je stalne i općenito kreativne rasprave. Neki od ciljeva koji najviše motiviraju su :

- razvijati kritičku analizu životne situacije pojedinca;
- promjena stava;

- promjena ponašanja;
- razjasniti vrijednosti;
- razvijati solidarnost;
- analizirati situacije u kontekstu ljudskih prava;
- definirati strategije i primjereno reagirati na nepravde.

Cilj priručnika “Razumijevanje ljudskih prava” je da doprinese aktualnoj raspravi o obrazovanju za ljudska prava kako u pogledu sadržaja tako i forme, te da obogati proces oblikovanja autentične kulture ljudskih prava širom svijeta. Naša je namjera pomoći učenicima da steknu znanja i vještine kojima mogu preuzeti kontrolu nad svojim životom. Vjerujemo da razumijevanje ljudskih prava, proces u kojem obrazovanje za ljudska prava ima ključnu ulogu, znači osposobljavanje za bolji život za mnoge ljude. Samo poštivanje načela ljudskih prava u nečijem životu može stvoriti temelje za suživot i poštivanje prava drugih.

REFERENCE:

Flowers, Nancy, 2000. *Obrazovanje za ljudska prava, Priručnik. Postojeće prakse učenja, djelovanja i promjena. Serija Obrazovanje za ljudska prava. Tematski svezak 4.* University of Minnesota: Human Rights Resource Center i Stanly Foundation.